

Delnas atzinums par Valsts prezidenta iesniegto likumprojektu “Grozījumi Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā”

Valsts prezidents 2022. gada 20. janvārī [Saeimā ir iesniedzis](#) likumprojektu “Grozījumi Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā” (Nr. 1302/Lp13) (turpmāk – Likumprojekts).

Grozījumi politisko partiju finansēšanas likumā, kas cita starpā būtiski palielināja partijām saņemamo valsts finansējuma apmēru un stājās spēkā 2020. gadā (turpmāk – [Reforma](#)), ir uzskatāmi pat nozīmīgu soli Latvijas politisko partiju sistēmas attīstībā un vērtējami atzinīgi. Prezidents norāda, ka ar šī Likumprojekta palīdzību iecerējis risināt problēmu, kas saistīta ar Saeimā ievēlētu deputātu saites saraušanu ar savu partiju. Proti, ja deputātu skaits Saeimas frakcijā būtiski samazināsies vai frakcija izbeigs savu darbību, konkrētajai partijai attiecīgi tiks samazināts valsts finansējums.

Biedrība “Sabiedrība par atklātību – Delna” (Delna) ir iepazinusies ar Likumprojektu un neatbalsta tā tālāku virzību, saredzot to kā neveiksmīgu mēģinājumu novērst Reformas trūkumus.

Lai gan var piekrist Prezidenta paustajam apgalvojumam, ka esošais regulējums ir jāpilnveido, Delna uzsver, ka vismaz daļa tā problēmu būtu novērstas jau sākotnēji, ja Reforma nebūtu virzīta sasteigti. 2019. gadā attiecīgo likumprojektu iekļāva gadskārtējā valsts budžeta likuma projektu pavadošo likumprojektu paketē. Tāpat jāatzīmē, ka par atbildīgo komisiju, līdzīgi kā šobrīd, noteica Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisiju (turpmāk – Komisija), kas nebūtu uzskatāma par viskompetentāko komisiju, kas varētu spriest par to, kā veicināt politisko partiju sistēmas attīstību.

Prezidenta identificētā problēma ir tikai viena no esošā regulējuma nepilnībām. Delnas skatījumā, darbā pie Likumprojekta būtu jāpatur prātā vairāku problēmu, kas ir savstarpēji saistītas, kopums un tas pieprasa kompleksus un pārdomātus risinājumus. Šobrīd Likumprojekts nerisina šādas problēmas:

- 1. Reformas iespaidā ierobežota politiskā konkurence.** [Esošais regulējums](#) neatļauj uz valsts finansējumu pretendēt partijām, kuru darbība nav fokusēta uz iekļūšanu Saeimā, bet ir vērsta tikai uz darbu pašvaldībās vai Eiropas Parlamentā. Tāpat 100 000 EUR papildu finansējums netiek piešķirts partijām, kas fokusējas uz iekļūšanu Saeimā, taču

tām nav izdevies pārvarēt 5% barjeru. Tāpat jebkurā gadījumā būtu jāpārvērtē, vai konkrētā summa ir pietiekama partijas pamatfunkciju nodrošināšanai.

- 2. Valsts finansējuma apmēra sasaiste ar partiju darbību un aktivitāti starpvēlēšanu periodā.** Šobrīd partijām piešķiramajam valsts finansējumam nav sasaistes ar partiju biedru/reģionālo nodaļu skaitu un aktivitātēm.
- 3. Fizisko personu veikto maksājumu apmēra ierobežojums partijām, kas saņem valsts finansējumu.** Nepieciešams izvērtēt, vai šobrīd noteiktais privātpersonu maksājumu maksimālais apmērs partijai, kas saņem valsts finansējumu, nebūtu jāsamazina.

Ņemot vērā šo problemātiku, Delna atzinīgi vērtē Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB) Korupcijas novēršanas un apkarošanas pasākumu plāna projektā (2021–2024) norādīto, ka viens no KNAB uzdevumiem nākamajos gados būs:

“Pārskatīt un izvērtēt esošo valsts budžeta finansējuma piešķiršanas modeli politiskajām organizācijām (partijām) un sniegt priekšlikumus tā pilnveidei, tai skaitā izvērtēt iespējas piešķirt valsts budžeta finansējumu arī reģionālajām politiskajām organizācijām (partijām).”

Delna izsaka bažas par to, ka, līdzīgi kā Reformas gadījumā, Likumprojekta normas nav pienācīgi apspriestas ar politisko partiju finansēšanas jomas ekspertiem un sabiedrību, tās nerisina būtiskākos esošā regulējuma trūkumus un arī problēmu, ko pats Prezidents iecerējis risināt. Delna pievienojas [Komisijas 1. februāra sēdes laikā](#) paustajai kritikai un izceļ šādus sagatavotā Likumprojekta trūkumus:

- 1. Ievēlēto deputātu tiesības neapvienoties frakcijā.** Lai gan no viena vēlēšanu saraksta ievēlēto deputātu frakcijas izveide tiek pieņemta par pašsaprotamu, šāda rīcība saskaņā ar Saeimas kārtības rulli nebūt nav obligāta un tās neīstenošana netraucē deputātiem pārstāvēt savus un partijas vēlētājus. Pat pieņemot, ka politiskās organizācijas finansējums ir jāsamazina, ja tās deputāti nedarbojas vienotā frakcijā, esošā Likumprojekta redakcija paredzētu, ka soda tikai organizācijas, kuru frakcijas sadalās pēc izveidošanas, nevis tās, kuras jau sākotnēji frakcijas neizveido.
- 2. Frakcijas deputātu izstāšanās – nepilnvērtīga mēraukla partiju funkcionēšanas vērtēšanai.** Nav jāpieņem kā pašsaprotams, ka deputāti, kuri izstājušies no frakcijas, vēlas saraut saites ar vēlēšanu sarakstu iesniegušo partiju (vai apvienību). Var pastāvēt arī situācijas, kad frakcija pārstāj darboties apvienību veidojošo partiju attiecību dinamikas dēļ. Tāpat ir iespējams, ka partiju apvienība tiek likvidēta – šī iespējamība šobrīd ir paredzēta regulējumā. Partiju apvienības likvidēšana obligāti nenozīmē, ka kāda no apvienību veidojošajām partijām pārstās sekot vēlēšanu programmā izvirzītajiem mērķiem.
- 3. Vēlēšanu kandidātiem nav jābūt partijas biedriem.** Zināma neskaidrība saglabājas par jautājumu, kāpēc par problēmu jāuzskata tikai deputāta izstāšanās no Saeimas frakcijas un nevis izstāšanās no partijas, vai nebūšana partijas biedram jau vēlēšanu laikā.
- 4. Nekonsekvence attiecībā uz 100 000 EUR finansējuma saglabāšanu.** Pat ignorējot augstākminētos argumentus, Prezidenta sagatavotās normas šķietami nonāk pretrunā šobrīd esošā regulējuma idejai. Proti, esošajā regulējumā paredzētais 100 000 EUR finansējums visām Saeimā iekļuvušajām politiskajām organizācijām sākotnēji bija paredzēts kā atbalsts specifiski to funkciju veikšanai, kas saistītas ar kvalitatīva darba veikšanu likumdevējā. Attiecīgi nav saprotams, kāpēc Prezidents aicina partijām ar it kā sabrukušu Saeimas pārstāvniecību saglabāt tieši šo finansējuma daļu.

Gadījumā, ja deputāti tomēr izlemtu turpināt Likumprojekta virzību un ņemot vērā apstākli, ka KNAB veiktais izvērtējums vēl nav veikts, **Delna aicina vismaz novērst nekonekventumu, kas veidots esošā Likumprojekta rezultātā** un paredzēt, ka partijai, kas it kā zaudē savu pārstāvniecību Saeimā, netiek piešķirti 100 000 EUR, vai arī, ka konkrētā summa turpmāk tiek piešķirta visām partijām, kas Saeimas vēlēšanās pārvarējusi 2% balsu sliekšni. Tāpat nebūtu pieļaujams, ka finansējuma samazinājums attiecas uz partijām, kuru deputāti izstājas no frakcijām, bet ne uz tām, kuru deputāti frakciju nemaz neizveido.

Par spīti tam, ka Komisijas sēdes laikā deputāti un pieaicinātās puses norādījušas uz šīm nepilnībām, Komisijas priekšsēdētājs ierosināja likumprojektu virzīt izskatīšanai steidzamības kārtībā un termiņu priekšlikumu iesūtīšanai noteikt 1 dienu, sākotnēji nepaskaidrojot tam iemeslus. Pēc kolēģu jautājumiem priekšsēdētājs tomēr pamatoja savu iniciatīvu ar vēlēšanu tuvumu un vēlmi izvairīties no diskusijām. Balsojuma rezultātā likumprojektam tomēr steidzamība netika noteikta. Delna norāda, ka šī Komisijas priekšsēdētāja rīcība ir uzskatāma par kārtējo piemēru, kad notiek negodprātīgs mēģinājums likumprojektus virzīt sasteigti, izvairoties no diskusijām un loģisku pamatojumu sniegšanas. Atklātības un godprātīgas diskusijas trūkums diemžēl Komisijas darbā novērojams jau ilgstoši.

Delnas vērtējumā Latvijas politisko partiju spēcīgāšana uzskatāma par sevišķi nozīmīgu jautājumu un priekšnoteikumu politiskās godprātības veicināšanai. Delna aicina par vismaz līdzatbildīgu Likumprojekta izskatīšanā noteikt Valsts pārvaldes un pašvaldības komisiju, kas līdz šim ir strādājusi ar politisko partiju darbības regulējumu.

Vienlaikus Delna atzinīgi vērtē Valsts prezidenta un Saeimas deputātu interesi par politisko organizāciju finansēšanas kārtības sistēmas pilnveidi un aicina Saeimu sadarbībā ar KNAB turpināt darbu pie jau esošās kārtības uzlabošanas, rosinot plašākas diskusijas ar ekspertiem un sabiedrību, turpinot sevišķu vērību pievērst risinājumiem, kas veicinātu pilsoņu iesaisti politiskās partijās.

“Sabiedrība par atklātību – Delna”

2022. gada 9. februārī

ti@delna.lv | www.delna.lv

Šis atzinums ir publicēts ar Islandes, Lihtenšteinas un Norvēģijas atbalstu caur EEZ un Norvēģijas grantu programmu “Aktīvo iedzīvotāju fonds”. Par atzinuma saturu atbild biedrība “Sabiedrība par atklātību – Delna”.

loeland
Liechtenstein **Active**
Norway **citizens fund**